

ГЕОГРАФІЯ КОНФЛІКТІВ ТА ГЕОГРАФІЯ ВІЙНИ

Джаман Василь Олексійович, Джаман Ярослав Васильович
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ГЕОГРАФІЯ МІГРАЦІЙ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ЗА УМОВ ВІЙНИ В 2014 – 2021 РОКАХ

Міграції населення завжди виступали досить точним індикатором рівня економічного і соціального розвитку регіонів, політичної та екологічної ситуації, міжетнічних і релігійних відносин тощо. Особливо проблеми сучасної географії міграцій (причин, напрямків, масштабів, інтенсивності, динаміки та ін.) актуальні й болючі в умовах воєнного нападу і вторгнення росії на територію суверенної України в 2014 році.

Інформаційною базою аналізу просторових особливостей міграційних потоків виступили офіційні показники «Статистичних щорічників України». Дані за 2014 – 2021 роки розраховані та наведені без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, міста Севастополя і частини тимчасово окупованих територій у Луганській і Донецькій областях, оскільки відомості відсутні.

Для оцінки географії міграційних потоків населення України в умовах війни (2014 – 2021 роки) доцільно порівняти їх із довоєнним періодом. Після переважання еміграційних потоків над імміграційними (впродовж 1994 – 2004 років сальдо міграції населення України було від'ємним і становило -853,7 тис. осіб), сальдо міграції в 2005 році стало додатнім (+4,6 тис. осіб), а з 2006 року стабілізувалось у середньому на рівні +23,3 тис. осіб щорічно за 2006 – 2013 роки (за загальної суми +186,4 тис. осіб). Незначне від'ємне сальдо міждержавної міграції мали тільки Закарпатська (-0,3 тис. осіб) і Рівненська (-0,2 тис.) області, для всіх інших регіонів характерним був приріст населення – з максимальними показниками в Одеській області (щорічно +5,2 тис. осіб), місті Києві (+3,5 тис. осіб), АР Крим (+2,9 тис.), Харківській (+2,8 тис.), Донецькій (+1,4 тис.) і Дніпропетровській (+1,1 тис.) областях. Встановилися і певні просторові закономірності міжрегіональної міграції населення: 1) найбільшою притягальною силою виділялася столиця держави (м. Київ мав щорічний приріст +15,8 тис. осіб); 2) зростало населення Київської (+3,7 тис. осіб) – на півночі, Харківської (+2,0 тис.) – на сході, Одеської (+1,8 тис.) області, м. Севастополя (+1,6 тис.), АР Крим (+0,9 тис.) – на півдні та Чернівецької області (+0,5 тис. осіб) – на заході; 3) більшість регіонів (20) мали міжрегіональний відтік населення; 4) максимальне від'ємне сальдо міграції було властиве для Луганської (-3,3 тис. осіб щорічно), Кіровоградської (-2,8 тис.), Донецької (-2,5 тис.) і Херсонської (-2,1 тис.) областей.

В умовах війни (2014 – 2021 роки) міграційний приріст населення України продовжував бути додатнім: 1) загальний приріст за ці 8 років становив +130,1 тис. осіб; 2) середньорічний приріст +16,3 тис. осіб; 3) крайні річні показники – від +9,3 тис. осіб (2020 р.) до +22,6 тис. осіб (2014 р.). Міграційний приріст населення (за всіма потоками) мали 9 регіонів, у тому числі: а) найбільший приріст мали Київська область (пересічно +21,7 тис. осіб щорічно) і місто Київ (+10,3 тис. осіб); б) Одеська і Харківська області завдяки міграціям зростали на +5,3 тис. і +5,5 тис. осіб; в) Львівська і Дніпропетровська області – на +1,9 тис. і +2,6 тис. осіб; г) додатне сальдо міграції мали також Івано-Франківська, Полтавська і Чернівецька області. Від’ємне сальдо міграції було характерним для 16 регіонів: а) найбільший відтік населення мали Донецька (пересічно -9,5 тис. осіб за рік) і Луганська (-6,6 тис. осіб) області (при цьому для частини тимчасово окупованих територій цих двох областей відомості відсутні); б) від -2,2 тис. до -1,1 тис. осіб мали сальдо міграції Вінницька, Запорізька, Кіровоградська, Херсонська, Миколаївська, Рівненська, Чернігівська, Сумська і Черкаська області; в) для 5 областей відтік населення складав від -1,0 тис. до -0,3 тис. осіб (Житомирська, Хмельницька, Закарпатська, Волинська і Тернопільська).

На зміну людності окремих регіонів України значно більший вплив мають міжрегіональні внутрішньодержавні міграційні потоки, у порівнянні з міждержавною міграцією.

Обсяги міждержавного міграційного приросту населення України за умов війни в 2014 – 2021 роках (статистичні дані відсутні по тимчасово окупованій території) скоротилися у порівнянні з довоєнним періодом (2006 – 2013 р.) на 43,2 %. Від’ємне сальдо мали тільки три області (до Закарпатської і Рівненської додалася Волинська область), 21 область і столиця мали приріст, але масштаби зменшилися, наприклад для Одеської області у 2,4 рази, Харківської – на 28,0 %, Донецької та Дніпропетровської області, відповідно в 6,6 і 1,8 рази, тощо; для більшості областей (16) міждержавний міграційний приріст становив від 14 (Херсонська) до 475 осіб (Тернопільська) пересічно за рік. Водночас, сальдо міждержавної міграції населення Києва зменшилося тільки на 6,5 %, а столичної області зросло в 1,7 рази.

Значно більше проявилася поляризація динаміки показників міжрегіональної міграції. Ядрами і регіонами міграційного приросту виступили: 1) м. Київ і Київська область (пересічне щорічне сальдо +27,3 тис. осіб); 2) Харківська (+3,4 тис.) і Одеська (+3,0 тис. осіб) області; 3) з від’ємного на додатне сальдо міграції стало в Дніпропетровській (+2,0 тис.), Львівській (+1,7 тис.) та Івано-Франківській (+0,7 тис. осіб) областях. Значно зросли потоки вибулих міжрегіональних мігрантів із зон безпосередньо розташованих поблизу бойових дій, тому від’ємне сальдо збільшилося для Донецької області – в 3,9 рази, Луганської – у 2,1 рази, Запорізької – у 1,8 рази. Значні показники від’ємного сальдо у Херсонській і Миколаївській областях.